

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A cél felé.

Jelige: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes.” Máté V. 48. v.

I.

Mi a cél? . . . Az universum tökéletesedése.

De hiszen ez contradictio! — mondjátok.

Miért? Mert az universum a mindenható Isten alkotása. A mindenható Isten pedig tökéletes. És hát a tökéletes alkotó műve nem lenne tökéletes? . . . Akkor ő maga sem tökéletes. Tökéletes csak tökéletest alkothat. És akkor mi szükség az ő alkotásának a tökéletesedésre?

És mégis erősítjük, hogy állításunkban, a célt illetően, az universum tökéletesedését hangsúlyozván, nincs contradictio. Nincs; mert a tökéletes Isten alkotásában, az universumban, ennek megalkotott mivoltában a tökéletességnek minden attribútuma megvolt. Az universum tökéletességének teljességéből semmit sem von le az, hogy attribútumai között a kiszabott határban leendő érvényesülésre szükséges szabadság is meg volt; sőt éppen ez teszi azt teljessé. Ezt a szabadságot ha nem vesszük is egyébnek az universumra nézve, mint a térben való elhelyezkedésre törekvés postulatát, el kell ismernünk, hogy e postulatum megvalósíthatására törekvés közben, az universum egyes egyedei ahoz a határvonalhoz érhetek és érhetnek, a hol az universum gőcpontjában elhelyezett központi erő — a tökéletességnek eme quintessentiája az anyagban — a tér változott viszonyánál fogva, nem oly állandó hatást gyakorol rájuk, hogy összes egészük minden legkisebb parányát cohesitive összetartsa, vagy az átalakulástól — hogy ne mondjam — elfajulástól megóvja.

Átalában úgy tartják, hogy az universum egyes egyedeire a centripetál erő is csak bizonyos vezető rétegen át hat, a mi itt természetesen az illető universum-egyedek oxidans lég-

köre; de már légüres téren, a vagy a tisztán aetherizált téren át nem bírja kifejezni azt a parancsoló erejét, mely a centrifugál erőt teljesen paralizálni képes volna. Azt hiszem, úgy vagyok meggyőződve, hogy az universum némely egyedeinek tömeceire ez a legitim — legitim annyiban, a mennyiben a priori megállapított — kényszerűség hatott és hat maiglan is csábítólag: transformative, s nem egyszer sorvasztólag: destructive.

Azok a világűrben bolyongó, sokszor forgácsokra széthulló, máskor egész darabokban a mi globusunkra is leeső élettelen, holt anyagok, nem egyebek, mint az universum egyes egyedeinek, az extravagancia következtében megsemmisült alkatelemei.

Megsemmisült! Vajjon? . . .

Hiszen akkor ezek az universum-egyedek nem feleltek meg céljoknak, mert nem tökéletesedtek. Ha pedig az universum egyes egyedei defungálnak, mielőtt tökéletesedhetek, illetve célt értek volna, akkor maga az universum sem tökéletesedik s így nem érhet célt.

Főállított tételünk tehát nem áll.

Igen ám, de azok az universum-egyedek, a melyekről az imént szóltunk, azért mert oly szervi átalakulásra ragadtatták magukat, az általános törvény alól extravagáns kivonás által, csak a mi időleges és alaki tapasztalataink szerint, hogy úgy szóljak: vulgáris értelemben semmisültek meg; de fő-fő lényegükre, azaz anyagjukra, az anyag substantiájára nézve nem.

Annálfogva Mefisztó (Goethe: „Faust“-jában) mondhatja ugyan, hogy:

„ . . . mi támad, mind
Ugyancsak méltó összemenni.
Jobb hát, ha nem támadna semmi.”

De ne feledjük, hogy ezt „az a szellem” mondja „ki örökké tagad” s kinek a romlás, a rossz „tulajdonképpen eleme.”

Ezzel a mefisztói, különben is inkább tréfás, mint komoly állítással szemben pedig világos az, hogy a mi valamely teremtettségnek a lényege, az nem veszhet el, nem semmisülhet meg, ha néha a tökéletesedés fokozatán el nem jut a végcélig, a hol aztán az örök akaraterőnek hódolva él, hat, munkál per saecula saeculorum.

De lám, hova jutottunk!

Hiszen e szerint, a mit mindjárt kezdetben állítottunk, hogy tudniillik a cél nem egyéb, mint az universum tökéletesedése, valóképpen ez a tökéletesedés is nem végcél ám még, hanem csak közben eső, fokozatosan teljesített és növekedő functio az igazi, abszolút végcél elérésére.

Ugy van. Mert az abszolút végcél az universum előtt nem lehet más, mint az örök akaraterőnek hódolva élés, hatás, és munkálás.

Elösmerem, hogy mindaz, a mit az eddigiekben fölvetni bátorkodtam, nagy és mélyreható eszmekört próbál, noha csak futólag s toltam által gyarlóan érinteni. A tőlünk, parányi „föld férgektől“ számtalan fénylő részeivel mérhetetlen távolban eső világ ez, a melyről méltán zengi dicséretirónk:

„Minél feljebb repülök,
Annál jobban szédülök
Magasságán e tetőnek.“

(77. dics. 2. v.)

S elösmerem, hogy ezen a helyen, egyházi körben, ennek a világnak, a nagy universumnak a létproblemáit, holott azok szakszerű vizsgálata és fejtegetése sokkal inkább az erősröptü philosoph lelkék vagy tudós csillagászok, általában a mindenség titkait kutatni merő s ahoz képezt fegyverzett természettudósok munkás feladata közé tartozik — mi csak annyiban tehetjük szóvá, a mennyiben azok az egyháztársadalmi s vallásos-erkölcsi étellel, a két világ közös létrehozója és szabályozója kapcsán, — hogy ugy szólnak — personal unióban vannak.

És részemről, midőn a már mondottakkal előhozakodtam, tulajdonképpen ezt csak azért cselekedtem, hogy rámutassak röpke vonásokban arra a törvényszerűsége, a melynek universalis hatása alatt kell állnia és élnie az egész teremtett világnak. Alapot akartam rakni, a melyen aztán fölépíthessem az ezután mondanandókat.

Jerünk hát az universum mikrokosmosából közelebb magunkhoz, az universum mikrokosmosához.

II.

Az előbb mondottak után már talán csak jeleznem is fölösleges, hogy én az evolúció ta-

nát a legtávolabbról sem osztom. Nem; mert az evolutionisták álláspontján, a mely szerint eleve megállapított, egyetemes és öntudatosan munkált célról szó sem lehet, hanem csak esetlegességről, az anyag és erő váratlan és véletlen összműködésének eredményéről, az a téma, a melyet én itt fölvetni bátorkodtam, egyáltalán non sens.

De nem is akarok az evolutionistákkal e helyen perbe szállani. Csupán annyit vagyok bátor mondani, hogy ha betudják bizonyítani azt, és pedig szemmel látható productum alapján, hogy a természettani értelemben vett „homo sapiens“ vírusa, a szerintök átmeneti alakot képező majmok (simiae) valamelyikével végbement sexualis érintkezés folytán képes megtermékenyülni, és ha egyebet nem, egy közben eső, még csak faji jelleggel sem bíró egyedét létesíteni: én meghajlom előttük. Meg; mert ez igazolni fogja — és szerintem csakis ez igazolhatja — azon teoriájukat, hogy a „homo sapiens“ közvetlen és egyenes leszármazottja a „simiae“-knek. Mert azok a külső hasonlóságra alapított föltevésnek semmiképpen nem alkalmasak annak a nagy faji ellentétnek az áthidalására, a mely a „homo sapiens“ és a „simiae“-k között óriási demarcationalis vonalként végig húzódik.

Ha csakugyan igaz az, a mit az evolutionisták oly nagy garral hirdetnek, hogy a „homo sapiens“ a „simiae“-k egyenes leszármazottja és nem eredeti fajjelleggel felruházott *embryo* megtestesült typusa, akkor, ha megannyi messzeségbe nyuló időben történt is a „homo sapiens“ selectiója, vagy evolúciója a „simiae“-k családjából, az a selectió nem lehetett oly erőszakos, hogy az evolúció pillanatában, a fajt átmenetileg is fentartó vírus, termékenyítésre kooperatív energiáját végképpen megsemmisítette legyen. Mert ha ezt a selectió megsemmisítette, akkor nem lesz vala képes produkálni a „homo sapiens“-t sem. Ha pedig nem semmisítette meg, hát elő vele, be kell bizonyítani, demonstrálni kell ad oculos. Ők, a nagy chemiai s physicali műszerekkel laborálók, hadd lássuk: csakugyan annyira a tiszta ész gyakorlati emberei-é, vagy — a mi előttem mindenképpen bizonyos — pusztán és egyedül tetszetős theorizálók — s biblia detronizálók?

No de ne bibelődjünk velök.

Egy dolgot állapítsunk meg, azt nevezetesen, hogy: ők is a dualismus alapján állanak, mint mi. Csakhogy míg az ő dualismusok — anyag és erő — in ultimo analysi az anyagelvűség sivár egységébe zsugorodik össze (anyag = vis inertiae; vis inertiae = vis negativa;

vis negativa — anyag) addig a mi dualismusunk felséges harmoniában cooperál mindaddig, míg a földi lét különböző fázisain átmenve, az abszolút tökéletesedés határáig nem ér.

Az emberi lét nagy problémáit kutatni igyekvő elmék egy részét távolról sem elégti ki az az alap, a melyen mi állunk. Ezek a biblia előadását az ember eredetéről gyermekes, naiv mesének tekintik csupán, de elfogadható bázisnak nem. Hát hiszen mi sem állítjuk, hogy ez az előadás: „Formálta vala pedig az Ur Isten az embert a földnek porából és lehellet vala az ő orrába életnek lehelletét, és úgy lett az ember élő lélekké.“ (I. Móz. II. 7.) plasticitásra nézve vetekednek a mélyen járó phylosoph elmék ragyogó styljével, styljöknek kápráztató erejével. De hiszen azt viszont tudjuk, hogy a szintizta igazság karakteristikája nem annyira a plastikus előterjesztés, mint sokkal inkább az egyszerűség, a könnyen felfoghatóság. A biblia pedig csakugyan mester az igazság illetéknéppen előterjesztésében; s éppen ez az egyik fő-fő ismertető jele annak, hogy Isten, a legtisztább valóság nyilatkozik benne, noha gyarló, véges szolgálai utján.

Azt is készséggel elismerjük, hogy az „élőlélekké“ lett ember jogot és szabadságot nyert arra, hogy mindeneket vizsgáljon, még „az Istennek mélységeit is.“ (I. Kor. II. 10.) S ha valahol, az étellel egybefüggő nagy problémák megfejtésére irányuló törekvésnél ugyan ám széles latitudo kinálkozik a kutató nyugtalan elme előtt. Hanem aztán éppen annál fogva szintén végtelen tér nyílik az aberratióra is, ha a kutatók kiindulási pontja épp oly önkényes, mint a mily önkéntes elhatározás szülötte a kutatás utáni vágyódásnak hódolás.

A lét keletkezésének és céljának kutatásánál mi volt kiindulási pontja az e téren mozgó elméknek, ugy az universum makrokosmosára, mint mikrokosmosára kiterjedőleg, ugyebár egyedül a tapasztalati világ? . . . A minthogy igen természetes is; mert hiszen ez feküdt és fekszik hozzánk legközelebb.

A természettudományok fejlődésével, a chemia és physica műszereivel előhozott kísérletek szinte szédítően csodás productumaival, a csillagászat, a geologia, a növény és állatvilág minutiozus részletig vitt studirozása közben megbüvölt emberi elme, még csak hallani sem akar sok esetben arról, hogy más, mint természeti nyers anyag és erő rendelkezésszerűen befolyhat az universum életfolyamatának irányításába.

A materialisták „primum agens“-nek tekintették és tekintik azt, a mi valóképpen nem egyéb, mint a nagy szervező, az örök intéző ál-

tal céltudatosan és törvényszerűen előhozott eredmény, oki resultatum.

Hát a mi kis világunkban, az ember életében, ugyan hogy ismerték vagy ismernék el, hogy az anyagon és ennek erején kívül más egyéb is döntőleg, szabályozólag és irányítólag munkálhasson?! Az, a mit a biblia oly lapidaris egyszerűséggel mond, hogy: „és lehellet vala az ő (az ember) orrába életnek lehelletét, és úgy lett az ember élő lélekké“, ignorálásra, nevetségre, gunyra mindenkor jó volt és jó nekik; de arra, hogy az ebből természetesen kisugárzó igazság mélyen nagyszerű tartalmának a kiaknázásához fogtak volna, egyáltalán kedvet nem éreztek s nem éreznek.

Pedig lám első tekintetre is mindjárt látható, hogy a teremtőnek, a „primum agens“-nek ez a ténye jelzi azt, hogy az ember, ha eredeti származására nézve a földhöz áll is közel, mint létet adó bölcsőjéhez; de nem azé ám kizárólag, hanem annakutánna és továbbra az övé magáé főképpen, az alkotóé. Igen; mert ha Ő a maga lényéből, az „élő lélek“-ből nem juttat neki, soha nem lesz belőle öntudatos lény, hanem lessz csupán csak holt-eleven anyag. Jelzi továbbá azt a nagy választó falat, mely a „homo sapiens“ között és a „teremtett állatok“ között emelkedik, kezdettől fogva mind maiglan. Hiszen, míg az emberbe „életnek lehelletét“ és pedig föltétlenül a saját életének lehelletét lehellte, addig a teremtett állatokat egyszerűen csak megteremtette s az ember uralma alá adta, de nem tette „élő lelkekké“. S jelzi végül azt a mélyéges gyönyörű igazságot, hogy: ha annyira megkülönböztette az embert, — „életnek lehelletét“ lehellvén bele — minden állatoktól, az embernek magának is rá kell szolgálni arra a megkülönböztetésre, arra a megbecsülésre.

Mivel szolgálhatna pedig erre a megkülönböztetésre más akármivel inkább, mint azzal, hogy tudatára ébredvén annak, miszerint az örök alkotó lényegének bizonyos része őt is ékesíti, rendeltetése, célja, életiránya nem lehet más mint méltóvá tenni magát az Alkotó kegyére. Más szavakkal: elősmerni azt, hogy benne nem csupán az anyagi élet kielégítésére és föntartására ösztönző törvényszerűség öltött alakot és testet, hanem annak felette egy felsőbb, principaliter felsőbb törvényszerűségnek hódolás subjectuma ő. S tulajdonképpen csakugyan ez a végcélja az universumban a mi kis világunknak, az ember-életnek.

Képes-e megfelelni ennek a célnak, ha igen: hogyan? . . . mennyiben? . . . a továbbiakban próbáljuk megfejtetni.

(Folyt. köv.)

F. Varga Lajos.

Az egyházi adózásról.

Olyan sokan és szép magvas fejtegetésekben szólottak már e kérdéshez, hogy szinte félek csekély szavamot felemelni. Minthogy azonban az egyházkerületek gyűléseinek lezajlása után sinces még e kérdésben határozott formában kialakult közvélemény, talán az én szerény véleményem is hozzájárulhat az eszmék tisztázódásához.

Azok közé tartoztam én is, a kik a bizottság javaslatával szemben a Dr. Baltazár Dezső barátom álláspontját vélik célravezetőnek. Azonban kénytelen vagyok megvallani, hogy a mint jobban-jobban gondolkodtam e kérdés felett, meggyőződtem tévedésemről. Tévedtem két dologban.

Elkerülte figyelmemet először is az, hogy az az ideális terv a gyülekezeteknek apostoli eredetű legszentebb jogát célozza a törvény rideg betűi közt megsemmisíteni, azután pedig az, hogy az állami egyenes adó nem áll arányban a tényleges vagyoni erővel, s éppen nem a fizetőképességgel.

Hogy mily kiszámíthatatlan veszedelem rejlik e két dologban, igen előre látó mély bölcsességgel vették észre az adózási javaslatot készítő bizottság nagytudású tagjai. Méltó, hogy hálás elismerés adassék nekik!

Arról van ugyanis szó, hogy a gyülekezetek kezét önsorsuk intézésében megkössük, meg anyagi ügyeik rendezésében, meg a létfeltételükről való gondoskodásban. Hová vezetne ez? A tespedésbe, a halálba!

Olyan szép az a szabadság, mely az apostoli öskorból eredő jogon alapul? Ki kívánhatna olyat, hogy előhaladásának, boldogulásának útjába gátat vessen a szeretet? Ki óhajtana, hogy merő szeretetből bilincset rakjanak reá — hurkot vessenek nyakára? Nemde képtelenség?

Pedig ezt rejti magában az az igen szép ideális elmélet! Elvenni azt a törvény számára, a mit az nem adott, megszüntetni a működő életidegeket az egyházban, kiölni az önfenntartás s boldogulást célzó nemes küzdelem érzetét az egyháztagokból, elfolytani az áldozatkézséget a szivekben csak azért, hogy mint valami gépezet működjen egyformán az egyetemes ref. egyház minden gyülekezete, nem törődve azzal, hogy a mi az egyiknek jó, a másiknak rossz lehet, egy kaptafára átalakítani mintegy az összes egyházakat, megteremteni az anyagiak révén a centralisatiót, mintha bizony nem volna különbség Budapest és Marosillye között? — ilyenek és ehhez hasonlóak rejlenek abban az ideális elméletben!

A református egyház a szabadság jegyében született! Az ember sem engedi magát egyéni szabadságában korlátoztatni. Ezt a polgári törvény is védi. Az egyházakat e szabadságuktól megfosztani: az egyetemes egyháznak eltető szerveitől való megfosztása!

Igen helyesen mutatott erre rá gróf Tisza István a kerületi közgyűlésen.

Az egyházközségek ősi jogait eltörölnei: „a kinzó lassu halál előkészítése.”

Az emberi testben mindenik szervnek más-más hivatása van. Így van ez az egyetemes egyházban az egyházközségekkel is. Ha mindeniket kivétel nélkül egyforma működésre kényszerítem, nem erhetem el a kitűzött célt! Az eghajlat, a helyi viszonyok, a nemzetiségi, politikai alakulatok más-más eszközökét is tesznek szükségessé az egyetemes cél elérésére!

Számot kell tehát vetni azzal, hogy ha egyetem-

legesen kötelezővé tétetnék az állami egyenes adó alapul vétele s kulcsul ennek bizonyos törvényben megszabott százaléka az egyházi adózás rendezésénél, magában a nagy Debrecenben is nem ingana-e meg az egyház jövedelmének és kiadásának egyensulya? Minden egyház maga ismeri legjobban szükségleteit és anyagi erejét s neki kell magának legelső sorban jövő lételének biztosítása felől gondoskodni. A böles előrelátás azt javasolja, hogy az anyagi erőket fokozatosan használjam fel és ne merítsem ki végképpen. Az egyetemlegesen kötelező adókulcs mellett ez lehetetlen. A tova fejlődésnek pedig nem lehet biztosíték egy idegen elemtől remélt bizonytalan összegű segély.

Ha figyelembe vesszük azt, hogy vannak egyházaink, a melyeknek megtartása fejlesztése egyetemes egyházunk közérdeke, — a melyek ma is tetemes anyagi támogatásra tartanak igényt, bárha magok is nagy áldozatot hoznak, mint pl. Temesvár, hol a hivatalnokok fizetésök egy százalékát fizetik egyházi adóba, — az egyetemesen kötelező adókulcs megállapításával oly nagy mérvű államsegélyre lenne szükségünk, a melynek megnyeréséhez halvány reményünk sem lehet, vagy ha megkapnánk is, aligha lenne benne köszönet.

Ellenszolgáltatás nélkül az állam nem igen hajlandó nagy áldozatokra. Autonomiánk pedig mégis becses féltve őrzött kincsünk nekünk.

Az én egyházközségemben — a körlelkézség területén lakókat is ideértve, kik az anyaegyházbeliakkal egyenlőn viselik az egyházi terheket — 1769 k. 94 fill. összes állami egyenes adóra 15%-kal számítva is 265 k. 48 f. esnek egyházi adó gyanánt, — míg a mostani osztályba sorozással *önkéntes megajánlásokból*, — a nélkül hogy fizető képességét bárkinek is terhelné, több mint 500 korona folyik be.

Ebből az egy példából is látható, mily óriási összegre menne az a reménybeli bizonytalan államsegély.

És itt térhetek már át arra, hogy a vagyon, illetve állami egyenes adó nem áll arányban a fizető-képességgel.

Igaza van Uray Imre e. m. gondnok urnak, midőn azt mondja, hogy az a vagyonosság, a mit a földbirtokban látnak, csak látszat. Szomorú való ez! Az én lelkeségem területén is van olyan hívünk, a kinek van vagy 30 hold földje, mégis oly szegény, hogy a nap-számos embernek különb sorsa van.

Az állam nem kerdi azt az adókirovásnál, vajjon minő terhekkal örökölted azt a birtokot, megbírod-e a terheket vagy meggörnyedsz alatta, a földadót a megállapított kulcs szerint egyaránt kivetik s fizetni kell. Már most mit ér az, ha 300 korona egyenes adó után csak 30 koronát kellene fizetni egyházi adóba, de az illető viszonyai esetleg csak 8—10 koronát bírnak meg!

Ingatag alap ez, a melyre építeni lehetetlen.

Minden egyházközségnek megvannak a maga sajátos viszonyai, a melyeknek ismerésével és mérlegelésével minden egyházközség csak maga szabhatja meg egyházi terheit közmegnyugvársra s a tényleges vagyoni viszonyoknak legmegfelelőbbben.

Tehát még a segélyre szoruló egyházközségekre nézve sem minden aggodalom nélkül kényszeríthető a kötelező adókulcs. Különösen veszedelmes az olyan egyházközségekben, hol a hivek ki s bevándorlása folytán az adófizetők száma folytonos hullámszásban van; sokszor a nagyobb rész állami adót ott nem is fizet. Itt aztán mindegy ha degressiv, ha progressiv az adókulcs!

Még veszedelmesebbé teszik ezek helyzetét, ha törvényné válik a tervezet eme szakasza: „Az így megállapított segélyösszeg 10 éven belül nem módosítható.“ Bekövetkezhetik ugyan is az az állapot, hogy a 10 évre előre megállapított költségvetés bevételei tetemesen megapadnak, a kiadások pedig fokozódhatnak, és a segély mellett is állandóan deficit van. A különbözetet honnan, miből fedezi? Viszont más segélyezett egyházak időközben felszabadulhatnak a terhektől és segélyre nincs szükségük.

Le kell számolni ezzel is, mielőtt törvényt alkotnánk.

Lépjünk a gyakorlati élet terére, realis alapokra helyezjük az adózást!

Föltétlenül a gyülekezethél maradjon az adóki-
vetés ősi joga.

A segélyezendő egyházakra is legcélszerűbb volna magokra bízni szükségleteik fedezésének megállapítását, mely esetben csak az volna kimondandó törvényben, hogy a személyadón kívül kivetett vagyona rányla-
gos adó az összes adófizetők állami adójának 15%-ánál kevesebb nem lehet, és az így mutatkozó szükségletet fedezni az egyetemes adózási alapból. És pedig nem tíz évre előre megállapított segélyösszeggel, hanem az évenként felmerülő szükséglet szerint, hol több, hol kevesebbel. A fentebb említett sajátos helyzetű, egyetemes egyházi közérdekből fentartandó és tovább fejlesztendő egyházak érdeke kívánja ezt! Így magától elesnek a depresszív adókulcs, mivel az illető egyház-község a saját viszonyaihoz mérten rendezhetné anyagi ügyeit. Nem kellene tartani se socialismustól, se felekezethélküliségtől, se vagyonosabb hűveinknek egyházunktól való elidegenedésétől!

Ime, így alakulna meg az életerős egyetemes egyház!

Még azt említem meg, hogy a fentebbi elv szerint megállapítandó szükségletre az állam által törvényhozásilag fix összeg volna biztosítandó. Ellenében a mindenkori kormány szeszélyének lehetünk kitéve, a mi aztán alapján megingathatja ref. Sionunkat!

Marosillye, 1903. máj. 25.

Kovács Sándor,
ref. lelkész.

IRODALOM.

Janet Spiritualismusa. Philosophiai Monographia. Irta Juhász László Budapest, Franklin-Társulat 1903. 283 lap. Ára 6 korona.

A magyar philosophiai irodalomban nagyobbára idegen gondolkodónak emelnek szobrot. Ennek az anomáliának az oka az a sajnálatos körülmény, hogy említésre és halhatatlanságra méltó magyar philosophiánk még mindig nincs. Nem is csoda. Míg a nagy nemzetek nyugodtan élvezték a békés munka haladásának boldogságát, addig a magyar a Kelet és Nyugat határait kivéve egyebet se tehetett, minthogy a határok békeségét őrizte. Multunknak csaknem kilenc századon át tartó szomorú socialis és politikai viszonyai hozták azt magukkal, hogy izgalmas és véres drámát kellett írunk a kardunk hegyével, így a philosophia nagy eposát megcomponálni már nem volt időnk. Ezek az igazságok magyarázhatják meg a kezünk alatt levő könyvnek is az idegen címét és idegen tárgyát. De ez a cím és ez

a tárgy csak látszólag idegen, mert a benne foglalt doctrina, a francia spiritualismus, a mely a vaskos kötetben a legmodernebb formában a legpraecisebb kifejtést nyerte, távol áll ugy az angol empirismustól, mint a német materialismustól és teljesen megfelel a magyar szellem méltóságos characterének. Ez a doctrina mérsékelt és középfekvésű, mint a Magyarország geographiai és climatikus helyzetének megfelelő magyar szellem. Mintha Janet Pál nem is a francia, hanem a magyar academiának lett volna a tagja, disze, büszkesége, annyira sympathikus nekünk az ő bölcselkedése, melyet a könyv tizenöt fejezetben ismertet. A Janetvel egyidejű bölcsészeti mozgalmak áttekintése után a Janet Pál élettörténete, negyvennél több kötetre terjedő könyveinek felsorolása, a doctrinának gyakorlati és transcendens részre osztása következik. A gyakorlati bölcsészet keretén belül foglalkozik a monographia írója Janetnek népszerű és didactikus bölcsészetevel, irodalomra és természettudományokra alkalmazott philosophiájával, erkölcs tanával, politikájával és bölcsészettörténelmével. A második részben van körvonalozva a transcendens bölcsészetnek igazi és jogszerű tárgya, a psychologia és a metaphysika. Spiritualismus, szenvedélytan, indeterminismus, theodicea, cosmologia, idealismus, — mind, mind rendkívül világos, szabatos és mégis érdekes méltatásban részesülnek. Az ismertetésen és a tartalmi kivonatokon a Janet szelleme leng, úgy, hogy ebből az egy könyvből is megismerheti az olvasó az egész janetismust, a melynek a kritikája teljesen originalis. A monographia stylusa folyékony és lendületes, valósággal szépirodalmi characterű, így nemcsak a szaktudósoknak, de minden művelt embernek élvezhető. Janetről ennél terjedelmesebb és részletesebb könyv még egyetlen nemzeti irodalmában sem jelent meg máig. Szóval a kik nagyon szomorúak a schopenhaueri lectureök hatása alatt, az atheismus, materialismus és positivismus rideg tételei miatt, azoknak jobb tanácsot nem adhatunk: meneküljenek bánatukkal a spiritualismushoz ahhoz a vigasztalásához, mely e könyv lapjairól oly megindító lágyssággal szól szívünkhöz. Mert e könyvnek, hiven a spiritualismushoz, az a vezérgondolata, hogy a legfőbb magyarázatot a legfenségesebbnél kell keresni, nem az alacsonyásnál, hogy a dolgok lényege a szellem, a gondolat, a szabadság és nem a materia, a mely dacára a vak érzékek kiáltásainak, mégis csak tűnő árnyéka a realitásnak. Érdeme Juhász Lászlónak, hogy a mai positiv világ gyötrő tanítási idején is meglátta azt a régi és már-már elfeledett igazságot, hogy a tudományok okozta nagy metaphysikai sebeket csak homeopathice, egy másik, egy derekabb metaphysikával lehet orvosolni. Ennek az igazságnak a dicsőségére a szerző, a ki a párisi, londoni és berlini könyvtárakban kutatta monographiájának forrásait, alapvető, lelkiismeretes és instructív munkát végzett, a Franklin Társulat pedig szép külső formát adott a tudományos műnek. Igazán nem a chablonnak, hanem őszinte meggyőződésünk kényszerítésének engedünk, mikor a könyvet melegen ajánljuk azoknak, a kik szeretik a bölcsességet.

KÜLFÖLD.

President Roosevelt és a misszió.

Junius 7 én szenteltek fel nagy ünnepélyességek között egy angol református templomot Washingtonban. Az Egyesült Államok elnöke Roosevelt Tivadar, ki maga

is református ember, eleitől kezdve nagy érdeklődéssel volt e templom építése iránt, s a felszentelési ünnepélyen személyesen is megjelent és beszédet tartott a gyülekezetben. A beszéd annyival is inkább érdekelt bennünket, mivel az elnök is ugyanazon egyház tagja, mely olyan nagy lelkien karolta fel az amerikai református magyar misszió ügyét, másrészt pedig, mert élénk bizonyossága annak, hogy a missziói szellem mennyire áthatja az egyháznak minden tagját, a legszegényebbtől a leghatalmasabbig.

Elmenvén tanítsatok meg minden népeket . . . Jézus Krisztusnak e parancsolata, kell hogy szeme előtt lebegjen minden igaz keresztyének.

A philippini szigeteken lakó benszülöttek között az a szokás van elterjedve, hogy nem segítenek a bajban levőn, csak ha rokoni kötelek fűzi őket a szenvedőhöz. Emlékezem, pár év előtt egy Rosario nevű kis faluban egy katona át akarta uszni a folyót, alig pár lépésnyire a partól kimerült, s az összeverődött benszülöttek egykedvűen néztek szegény fiu halálvergődését, pedig csak kezüket kellett volna kinyújtani megmentésére. Ugy-e milyen borzasztónak és kegyetlennek tünik fel előttünk e benszülöttek viselkedése? Éppen ilyen rideg és visszataszító az olyan keresztyén ember, vagy keresztyén egyház magatartása, mely egykedvűen összetett kezekkel nézi, hogy ezren és százezren, töltik életüket a legborzasztóbb sötétségben, a vallás vigasza nélkül, a nélkül hogy hallanak edes Jézusunk hívogató szavát: jöjjetek én hozzám kik megfáradtatok és megterheltetek és én megnyugosztalak titeket.

A missziói buzgókodás bizonyítja az egyház életét, ez tesz bennünket igazán Krisztus követőivé. A biblia álláspontja e kérdésben vita tárgya sem lehet. Máté XXVIII. r. 18—20. Márk. XVI. r. 15—16.; Lukács XXIV. r. 46—49.; Ap. Csel. I. r. 4, 5, 8. stb. nyilván elibünk tárják Jézus Krisztus parancsolatát.

A kérdés csak az, hogy engedelmes gyermekei vagyunk-e Ildvezítőnknek és hogy tiszta szívvvel mondjuk-e az imádság szavát naponként: Legyen meg a te akaratod, miképpen menyben, úgy itt e földön is!

Az amerikai magyar reformátusok száma meghaladja a 100,000-t. Ebből az egyházhhoz tartozik valami 3%. A többi 97,000 pedig vezető nélkül, vallás nélkül gyámoltalanul bolyong a sötétségben. Az angol református egyházak a legjobb akarat mellett is tehetetlenek, mert a nép nagy része egy szót sem tud angolul, magyar lelkészeket pedig ugyszólván a lehetetlenséggel határos kapni. Az otthoni egyház közönyösen nézi az amerikai magyar misszionáriusok emberfeletti erőfeszítését, s református népünknek ezrei sülyednek el a koreszmák és lebujok iszapjában. Vajjon mikor kezd derülni a missziói aera Magyarországon?

Nemes példaadással szolgálhat a misszió fontosságának felismerésére az Egyesült Államok elnökének Roosevelt Tivadarnak beszéde a Washingtoni református gyülekezethez, melyet kivonatban közlök az alábbiakban.

Textus: Zsoltár XXIV.

Az ünnepi énekek között hallottam a 24-ik zsolt. e szép szavait, a melyek nagyon szerencsésen voltak választva ez alkalomra. Ez a templom az Ur szolgálatára van felajánlva, és mi úgy szolgálhatjuk Őt legjobban, ha embertársainknak javára igyekezünk lenni. Ez a templom szolgálatra és kötelességre van felszentelve. Máté azt mondja: minden jó fa jó gyümölcsöt terem. A mi hitünknek, a mi buzgóságunknak bizonyosságai a gyümölcsök. Az olyan ember, a ki nem gyön-

géd szívü ferj, vagy nem szerető és bölcs apa, hiába jön a templomba, az ilyen ember nem szolgál az Urnak. Éppen ez áll a nőkre és minden itt megjelenőre nézve. A templomba járás, az igehallgatás, urvacsoravétel, ha tiszta szívvvel történik, kell hogy megteremje a maga gyümölcsét világi foglalatosságunk között is.

Mi reánk, kik a református egyháznak tagjai vagyunk ebben a szép nagy országban, mely még mindig a fejlődés útján van, mi reánk egy különös kötelesség hárul azon testvéreinkkel szemben, kik az oceán másik oldaláról jönnek mi hozzánk. Ha az ember kivándorol egy új hazába, gyökerestől kiszakad a régi körből és az elzülles nagy veszélyének van kitéve, mielőtt a gyökerek megfogamzanának az új haza földjében.

Ezért én mindig különös figyelemmel kísértem itteni egyházaink magatartását a bevándorlók szemében. Ugy érzem, hogy nekünk kiváló gondunknak kell reájuk lenni, hiszen a mi őseink is így vándoroltak be egykoron.

És ha minket megsegített a jó Isten, nem kötelességünk-e, hogy testvéri érzülettel nyujtsunk segítő kezét az ujonnan jövőknek, hogy megtanítsuk őket járni ez újvilágban.

És ez a kötelesség kiváltképpen vonatkozik a református egyházra (Reformed Church in the United States).

Nem érhetne-e bennünket méltán a megrovás, ha önző módra leülnénk, és nyugodtan élveznénk a vallás ajándékait a nélkül, hogy azt megosztanánk szegényebb embertársainkkal, kik a világ minden részéből jönnek mi hozzánk, kik el hagyatva, igen gyakran kifosztogatásnak áldozatai s milyen kevesen vannak azok kik az ő javukra törekednek.

Megvan az erős hitem és bizodalmam, hogy ez országnak minden ujonnan emelt református temploma egy-egy hatalmas göcpoint lesz, a honnan segítség árad az oceán másik oldaláról hozzánk jövő testvéreinkhez.

Ennél fontosabb munkát nem végezhet a mi népünk. Ez a keresztyénségnek a legfőbb feladata és végzetlen fontos a mi nemzeti életünkre és ez ország jövődöbeli nagyságára nézve.

De másrésztől mutassuk meg, hogy az erőt mely nekünk adatott jóra használjuk, hogy a mi hitünk nem csak szavakból áll, de jó cselekedetekben is nyilvánul. A történelem egyik legszomorubb oldala, hogy a legfenségesebb szavak és ideák köpönyege alatt iszonyu kegyetlenkedéseket követtek el. Nekünk úgy kell élnünk és arra törekednünk, hogy a testvériség szent ügyét előre vihessük és azokat kik az Egyesült Államok egyházainak, templomainak ellenesei, gunyolódói, — azzal hallgatassuk el, hogy ne legyen semmi ellentét a mi hitünk és magéneletünk között. Ezt a temp'omot ma felszenteltük az Ur szolgálatának és az Ő iránta való kötelességnek a Teremtő hajlékának mi pedig tegyünk meg mindent a mi részünkről, hogy keresztyéni életünk a világgal szemben olyan legyen hogy nyugodt lélekkel elmondhassuk: Kötelességünket elvégeztük s közelebb hoztuk egy kevéssel a napot, mikor az igazi testvériség fog uralkodni a föld kerektségén.

Tiffin, Ohio.

Harsányi István,
ev. ref. lelkész.

NEKROLOG.

KOVÁCS LAJOS

1845—1903.

Ős kollégiumunk méltóságos homlokáról gyászlobogó hirdette ismét a főiskola vesztését: ezuttal egyik leghübb és elvülhetlen érdemű tanárának, Kovács Lajos tanítóképzőintézeti igazgatónak nem váratlanul jött, mégis megrázó elhunytát. A boldogult 1870 óta viselte a tanári tisztet és e hosszú idő alatt odaadó hű szolgálatával, nagy hatásával az elismerést és tiszteletet a legnagyobb mértékben kiérdemelte: kötelességünk tehát, hogy a midőn a hosszú és nehéz küzdelem után pihenésre tért, röviden bár, lapunk szük teréhez alkalmazkodva, méltánylással szóljunk pályafutásáról.

A boldogult Fertősalmáson, Ugocsa vármegyében, 1845-ben született. Edesatyja szelidlelkű, puritán jellemű iudós lelkipásztor volt. Az ő szerető gondjai alatt kezdtek fejlődésnek indulni elhunyt barátunk: szép lelkének nemes vonásai. A szülei szeretet edes otthonából Máramaroszigetre került, hol a középiskolát néhai Szilágyi István nagynevű tanár kiváló gondozása alatt kitünő eredménnyel végezte. Innen ős kollégiumunk tisztas falai közé költözött tanulmányai folytatása végett és itt e főiskola tápláló és nevelő oltalma alatt futotta meg a bölcsészeti és theologiai tanfolyamot. Főiskolánkban szelid lelkével, élénk kedélyével, tanulmányainak komolyságával, lankadatlan szorgalmával csakhamar megnyerte tanuló társainak szeretetét és tanárainak méltánylását és ezt mindvégig megtartotta. Osztályában az első kitünők közé küzdötte fel magát, pályáját tehát a legszebb eredménnyel végezte. A tanfolyam bevégezése után a tanárkar bizalma esküdtfelügyelői és köztanítói tisztre emelte és ebben a tisztében a tanítás terén hivatásának, sikerének, növendékei iránt való szelid, megnyerő bánásmódjának oly kiváló jeleit szolgáltatta, hogy 1870-ben az egyházkerület, debreceni ev. ref. egyház és a hajdu városok küldöttsége őt a tanítóképzőintézeti új tanszékre választá meg tanáru.

Letette ugyan az első lelkész-képességi vizsgálatot is a legszebb sikerrel; lelkében ott élt és lángolt egyházunk érdekei iránti nagy szeretete: mégis habozás nélkül fogadta el a felajánlott tanítóképzőintézeti tanszékét, mert habár a nehézséget ezen a pályán ismerte jól, tudta azt is, hogy ezen a téren sokkal nagyobb mértékben szolgálhatja szentegyházunk érdekeit, mintha valamelyik egyház lelkészi hivatalát tölti be. Nevelni tanítókat, kik a lelkétől áthatott lelkesedéssel, alapos tudással és öntudattal fegyverkezve oktathassák az egész egyházkerületben, sőt azon túl is, a gyermekeket, hazánk és egyházunk tagjait, és ez uton évről-évre növekedő lelkes táborral oly nagy körben fejleszteni a növendékek lelki tehetségeit, nemesíteni a szívet a szép, jó és igaz iránti tisztelet, lelkesedés érzelmeinek plántálásával, gazdagítani az értelmet szükséges hasznos ismerettel, hogy ez által ezek a gyermekek haza és egyház szeretetében értelmes, jóra fogékony és öntudatos polgárokká növekedjenek fel: oly nagy és magaslatos célnak tűnt fel előtte, mely lelkét lelkesedésre gyúlasztotta. Ezzel a lelkesedéssel lépett a tanári pályára; ez a lelkesedés acélozta erejét az akadályok leküzdé-

sében, az előre törekvésben, szép sikereinek kivívásában.

Mert a küzdelemben volt része bőven. Mikor a tanári pályára lépett, a korszellem hatása alatt akkor kezdődött a mozgalom a tanítóképzőintézet önállóvá tételére. Eleddig az akadémiának csak függeléke volt s felette mostoha elbánásban részesült. Habár volt eset rá, hogy az egyházkerület kizárólag ide választott tanárt (Lengyel Zsigmond urat), ki csakhamar átment a philologiai tanszékre: egyedüli tanítóképzőintézeti tanár Kovács Lajos előtt nem volt. Akkor is rajta kívül Veres László és Oszterlamm Ernő tanár urak osztattak be heti néhány órával a tanítóképzőkbe. A miért, habár Kovács Lajos választása a 3-ik, új tanszékre történt, voltaképp ő volt az egyedüli tanár, ki egész munkakörével a tanítóképzőben szolgált. Nem volt ebben az időben az intézetnek saját helyisége sem; abban az akadémiái tanteremben tartotta tanóráit, a mely erre a célra jutott; nem volt egyetlen darab felszerelése; nem volt gyakorló iskolája. A növendékei azok közül a fiuk közül kerültek, a kik szegénységök miatt tovább nem haladhattak. Az ilyenek is kevés számban jelentkeztek, mert nem kis lelkierő kellett arra, hogy az ifju a nemcsak mellőzött, hanem lenézett, sőt gunyolt tanítóképzőintézeti ifjak közé lépjen, a kiknek akkor még arra sem lehetett kilátásuk, hogy a pályavégzésével a jobb-javadalmazásu tanítói állomásokat elnyerhessék, mert az ilyenek, mint akadémiái promotiók, a hittanszaki vagy bölcsészeti pályán lévő ifjakat illették. Hogy ezek a viszonyok a tanítóképző fejlesztését nem mozdíthaták elő, igen természetes. Azon sem lehet tehát csudálkozunk, hogy ekkor már a több, mint egy évtized óta fennállott tanítóképzőintézet elvénuült csemetéhez hasonlított s úgy annak erős kéz, nagy gond, eszélyes tapintat és lelki és testi erőt próbára tevő folytonos küzdelem kellett ahhoz, hogy ebből az elvénuült csemetéből erőteljes, egészséges fa fejlődjék; hogy ez az intézet nemcsak önállóvá legyen, hanem a kor és a nagyfotosságu cél kívánalmaihoz képesten egészen kiépíttessék és a méltatlan lenézést leküzdve közelismerésben és tiszteletben részesüljön.

Kovács Lajos, midőn a tanári pályára lépett, világosan látta maga előtt e nagy feladatot és hogy milyen erős volt meggyőződése a cél nagy fontossága iránt, milyen nagy volt a lelkesedése ez előtte nyílt új téren: mutatta lelkének az az ereje, melynélfogva habozás nélkül lépett a pályára, vette fel a küzdelmet az akadályokkal szemben.

Mielőtt tanári pályáját tényleg megkezdette, az új téren szélesebb körű tájékozódás és tanulmány szerzése végett meglátogatta a hazai tanítóképzőket és az osztrák tanítóképzők közül többet. Alig tért vissza az utjából, tehát tanárságának mindjárt első évében sürgette új tanszék szervezését, új tanár beállítását még pedig kedvező eredménnyel, mert 1871-ben már helyettes, 1872-től kezdve pedig új tanítóképzőintézeti tanár szolgált mellette és vele együtt. Vele tett még egy tanulmányutat Szászországban és Észak-németországban; vele tervezgetett, munkálkodott tovább; vele osztotta meg a küzdelmet. És ennek a nemes küzdelemnek, nemes törekvésnek a gyors egymásutánban következő változásoktól is segítve, meglőn a kedvező eredménye.

Alig pár év múlva a tanítóképzőnek gyakorló iskolája lőn; néhai Veress László ur halála után Joó István lett az igazgató; a tanítóképző három, majd négy éves tanfolyam lett, új tanszék állított fel és ehhez az újabb időben megint két új tanszék járult;

a tanítás és intézeti élet mindinkább szervezetté lett, az intézet lassan-lassan, de megszűnés nélkül fejlődött annyira, hogy az ország e nemű intézetei közt az első helyet foglalja el.

Ezt a fejlődést jó Istenünk kedvező jóvoltából megérhette a boldogult és méltó önérettel tekinthetett rá mert ennek az intézetnek önállóvá tétele, virágzóvá fejlődése, tehát történetének legszebb és legértékesebb része az ő idejében következett be és a fejlesztés munkájában neki oroszánrésze volt.

A boldogult irodalmilag is igen jelentékeny szolgálatot tett a tanügynek. Munkái, melyekkel ritka sikert ért el, nagyobb részt népiskolai tan- és vezérkönyvek.

Legelterjedtebbek a tanítók számára írott vallástani és mennyiségtani vezérkönyvei. Számtalan kiadást értek s több százezer példányban mentek át a forgalomba vallástani elemi iskolai kézikönyvei, továbbá magyar történelmi könyvei (különösen a Bibliai történetek és Életrajzok); kedveltek a gymnasiumi vallástani kézikönyvei, a melyeket régi jó barátjával Gergely Károlylyal együttesen készítettek. Mindezek, mint jutalmazott pályaművek az egyházkerület kiadásában jelentek meg. Szeleskörben elterjedtek még számtani példatárai.

A különben terhes, reá nézve nagy küzdelmekkel összekötött tanári pálya hű betöltésén kívül jutott ideje mindig a boldogultnak a társadalmi tevékenység terén is igen hasznos szolgálatok tevéseire, hol szívesen vették igénybe nagy munkaerejét, alapos képzettségét, lelkes szolgálatait. A hajdumegyei tanítók Gönci-egyesületének létesítésében tevékeny részt vett s aztán ezt az egyesületet derekas tevékenységben, mint elnök hosszú éven át vezette böles tapintattal és nagy sikerrel; mint szintén az országos tanítói árvaház felügyelő tanácsának több év óta volt tagja. A debreceni egyházmegyének pénztárnoki tisztét pedig hűséggel és pontosággal továbbá nagy szakértelemmel egy évtizednél több idő óta töltötte be. Az egyházkerület könyvkiadó vállalatának eszméje tőle eredt és ugy ennek az intézménynek, mint az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottságnak kezdettől fogva jegyzője, leghivebb munkása, mondhatni vezérlelke volt.

Joó István halála óta végre a tanárkar egyhangú ajánlása folytán reá bizta a főtiszt. egyházkerület a terhes, annyi különböző ügy-bajos dologgal járó igazgató-tanári tisztet, melyet a legnagyobb kedvvel vállalt el abban az intézetben, mely szívéhez forrott s oly mindenre kiterjedő figyelemmel és gondossággal, a növendékek iránti oly nagy szeretettel s tanártársai iránt annyira megnyerő tapintattal, igazságosan töltött be, hogy e téren szerzett érdemei méltán sorozhatók az intézet fejlesztésében kivívott nagy érdemei mellé. Méltán mondotta ravatala felett meghatottan az intézet egyik növendéke, hogy mélyen érzett fájdalommal vesznek tőle búcsút, mintha édes atyjokat veszítették volna el.

Hogy oly nehéz küzdelmei és sokféle terhes elfoglaltatása közepette szellemi erejét és vidám kedélyét csaknem e hó 20-ig, elhunyt napjáig megőrizte, ennek titka talán abban a boldog családi életben is kereshető melylyel a jó Isten megáldotta. 1871-ben kelt össze négy év előtt elvesztett hű nejével Matolcsi Erzsébet asszonynyal, ki szívének szeretetével, gyöngédségével és nemes gondolkodásával családi életét annyira boldoggá tette. Ebből a boldog családi életből 13 gyermeke született, kik közül azonban ma már csak 3 fiu és 3 leány gyermek van életben és gyászolja őt. Ez a családi élet volt számára az a gyönyörű kis sziget, hol az élet küzdelmeiből visszatérve lelke örömmel, boldogsággal

telt el; honnan erőt merítve, megújulva tért ki ismét nap-nap után terhes utára. Ennek a szép családnak szeretete acélozta meg akaratát és erejét arra a törekvésre is, melylyel övéinek, jó gyermekeinek jövőjét anyagilag biztosítani kívánta. A jó Isten megsegítette őt ebben a nemes buzgóságában is.

Kinek egész élete oly nemes célnak volt felszentelve; ki ebben a nemes célnak szolgálatában oly elévülhetetlen érdemet szerzett: annak korai elhunyt megrendítő volt nemesak szeretett gyermekeinek lelkére, hanem mindenkire nézve, kik őt ismerték. E hó 22-én délután három órakor kísértük siri nyugalomra, a mikor az iskolai főhatóság, tanári testületek, nagy közönség megható részvéte nyilatkozott meg a mellett, hogy a ki oly nemesen futotta meg a pályát, annak áldott emlékezete megmarad, mert küzdelmeivel, alkotásaival ércnél maradandóbb emléket emelt magának.

Legyen könnyű a föld a boldogult teteminek! Nyugodjanak porai békével!

S. P.

Adatok a paptamási-i ev. ref. egyház történetéhez.

Emléksorok.

(Betétezt az új gombba annak felhuzása alkalmával, 1903. jun. 1-én, pünköst másodnapján.)

Üdv, béke és szeretet legyen veled tisztelt olvasó!

A paptamási-i ev. ref. egyház, — mely jelenleg I-ső Ferencz József Ausztria császára és Magyarország apostoli királya uralkodása alatt Magyarország Biharvármegyéjébe van kebeleztve, — keletkezési idejéről vajmi keveset tudhatunk. A község közigazgatásilag a szalárdi főszolgabírói járáshoz van beosztva. Járásbíró-sága, adóhivatala, árvaszéke stb. Nagyváradon van, mely mintegy 22 kilométernyire a községtől déli irányban fekszik. A községet határolják még délről Bihar nagyközség és Kügy pusztá, nyugotról: Nyüved község. Északról Biharfelegyháza község s végre keletről Jakóhodos mindannyian ev. ref. vallást követő községek.

„A község már 1374-ben a nagyváradai székes káptalan birtoka volt. (I. „Bunyitai“ a „Váradai püspökség története“ című munka III-ik kötet 326. lapját) Szent István nevű pusztával együtt. Ez utóbbi középkori szokás szerint azért neveztetett így, mert a székesegyházban Szent István király oltárának birtoka volt.

Tamási lelkészről a XIII-ik század végén van először említés, midőn püspökének szeretet-adományul egy unciát nyújtott be. A következő századtól már két lelkésze ismeretes, névszerint 1332-1334-ből Miklós, s a következő három évből Lőrincz kik 9 garas pápai tizedet fizettek évenként. Ez utóbbi adat már emelkedő jólétre mutat.

Tamási (Pap) ez időben 29 telek volt. A Chartulárium szerint tartozéka volt Szent István földje (valószínűleg a mai „Benke“ pusztá vagy „Káptalan föld“) szintén káptalani birtok, „Pap“ jelzője is egyházi birtokosaira mutat.

A „Magyarország vármegyei és városai“ című munkában Tamásiról a következők vannak feljegyezve: „Paptamási az alföldi síkság szélén a Berettyó folyó és nagyvárad—székelyhídi vasutvonal mentén fekvő nagyközség ev. ref. vall. lakosokkal. Házszáma 162,

lakosaié 1039. Posta, táviró és vasutállomás. E község a püspöki tizedjegyzékbe a XIII-ik század végén már szerepel. 1374. óta a nagyvárad székés-káptalan birtoka. azonban 1467-ben az Albisi Zólyomiaknak is van benne részök. Ev. ref. temploma 1835-ben épült (?) (ez nem lehet helyes adat, mert már 1795—1799-ig, mint alább látandjuk, Böszörményi József volt a reformátusok papja, s így templomuknak már abban az időben de valószínűleg elébb is kellett lenni) 1795-ben az egész község leégett. „Gyilkos gát“ dülőjének a nevét az itteni lakosok úgy magyarázzák, hogy a tatárjárás alkalmával itt gyilkolták volna le a lakosokat. Ide tartozik „Benke“, „Kis-Ujfalú“ és „Szigeti“ puszták. „Benke“ pusztája hajdan önálló község és a várad püspök birtoka volt, (most is az.) „Szigeti“ pusztát már a bécsi codex a XIII-ik században mint községet említi, azonban az 1552-iki összeírásokban már nem szerepel. Említés van tőle arról is, hogy az egyházközség tagjai az 1870-ik évben Kocsis pap idejében valami adóügyből kifoiyólag katolizálni akartak, de az akkori bihari róm. kath. plébános ezen szavakkal, hogy „a ki reformátusnak nem jó, nem jó katolikusnak sem“ elutasította őket. (vajjon mai időben melyik plébános tenné ezt meg !)

Mint már említettem tehát, az egyház keletkezése idejéről keveset tudunk, állítólag az 1700-ik esztendőben keletkezett, de inkább hihető, hogy már jóval előbb — miután lakói a közeli Kismarjában illetőleg Nagykerékiben lakó és birtokos Bocskay István szabad hajdui valának és a szomszéd Biharfelegyházával némi kiváltságot is élvezének — tehát már a XVII-ik század elején bevették a prot. vallást.

Régibb adatok azért nem állanak rendelkezésünkre, mert az 1795-ik évben a község nagyobb része, templom, torony, paplakkal együtt nagy tűzvész által elpusztulva, minden jegyzőkönyvei és anyakönyvei is martalécul estek. Ezen óriási szerencsétlenség 1795. ápril. 20-án délután 1 órakor jött a községre és 20 ház kivételével az egész községet elhamvasztotta. A templom és torony felépített az egyház költségén 1796-ban. a torony a körakas felett 9 öl magasságban, és kisebb nagyobb renoválások után így állott fenn 1869-ig, a mikor is egy júliusi napon egy nagy jéggel vegyes zivatar — mely ugyanakkor több határ természet is elpusztította — a torony gombját is a földre sodorta. E helyzetben állott 1883-ig, ekkor a torony az egyház költségén ismét megújított, új bádoggomb tétetett, az egész toronytetőzet bezindelyeztetett, zöldre befestetett, az avult templom szépen és esinosan kitataroztatott s körülkerített zöldre festett léces kerítéssel. Mindez 1878 koronába került. Minden egyháztag örült, szívéből lelkéből adott hálát Istenének, hogy ily díszessé tehetné az Isten házat; oh de ez öröm nem sokáig tartott, mert öt év mulva újabb nagy csapást mért ránk az Ur sujtoló karja. Ugyanis 1888 év ápril. hó 26-án délután 5 óra tájt, egy délnyugotról hirtelen jövő vihar a szép tornyot — mely hibás építkezés folytán vasakkal nem volt a toronyfalhoz illetve körakáshoz erősítve — a körakástól elszakítván a földre vetette, úgy, hogy az a szó szoros értelmében szétmállott, melyet a vihar eltávoztával összesereglett nép fájdalommal szívvel és megtört lélekkel szemlélt ugyan, de nem zúgolódott, sőt a kegyes Jóbként békével tűrte e csapást is, tudván, hogy az Ur a keserüből is édest hozhat ki, tudván, hogy a ki a csapásokat osztogatja, a vigasztalás és segedelem édes balsamát sem tagadja meg benne igazán bizó és remelő fiaitól.

E hittől áthatva és vezéreltetve e nép nem engedte, hogy tornya sokáig romokban heverjen, sietett azt fölemelni a földnek porából s felépíteni újra, hogy mintegy engesztelőáldozattal közelebb jusson általa Istenéhez s keresztyéni buzgósággal dicsérhesse és magasztalhasa alatta továbbra is az Urnak szent nevét.

E nemes buzgalomtól áthatva még az 1888. év Junius havában megkezdí a torony felépítését, s azt egészen újból készítettí. Zsindelylyel befedeti, befesteti, veres színű bádoganyagu aranyozott gombbal, vitorlával és csillaggal valamint villámhárítóval is ellátja. A megronsolt tetőzetet és körakást is kiigazittatja Puskás Albert nagyszalontai építész által 25000 korona költséggel.

Az 1902. évben a presbyterium átlátván, hogy a templom és torony kitataroztatására a toronytető befestésére nagy szükség van; határozatba veszi, hogy a torony és templom kívül halvány sárga színűre, a templom belül pedig fehérre meszeltessék. A toronytető gyöngyszinre kétszer befestessék, ugyanekkor a karzat alá annak megerősítése végett egy vastréger tetések s a templomkerítés, toronyablakok ajtók stb. kirenováltassanak s újra befestessenek. E munkálatot az 1903. év tavaszán Kiss Jenő mezőkeresztesi lakos vállalkozó vállalta fel 500 koronáért s ahöz az 1903. év május elején hozzá is fogott. Minthogy azonban a toronytető-festés megkezdése előtt az illető mester akként nyilatkozott, hogy az azelőtt 15 évvel feltett gomb alja egészen el van korhadva s így az az idő viharaival már csak kevés ideig dacolhat; tehát célszerű lenne, ha a presbyterium egy új gomb csináltatását határozná el. A presbyterium a gomb levétele után meggyőződven annak tarthatatlanságáról, egy új gomb készíttetését határozza el, melyet is 90 cm. magas és 70 cm. széles átmérővel veres rézből kíván megcsináltatni, tudván azt hogy a veresréz az idő emésztő vasfogának inkább ellent áll. A veres rézgombot, bádoggombot és vitorlát tehát 150 koronáért Ujvári Vilmos nagyvárad bádoggos mesterrel újból megcsináltatja s a mai ünnepélyes napon a Szent Léleknek az apostolokra lett kitöltetésének s az első ker. egyház megalapításának magasztos ünnepe másodnapján vagyis 1903. év junius hó 1-én délután 3 órakor a toronytetőn rendeltetésének átadta, s előzőleg a templomba a Mindenható, Megtartó és Gondviselő oltalmába ajánlja. A gomb levételét és az új gomb feltevést Sütő Sándor diószegi ácsmester eszközli 80 koronáért. S így az összes renoválás és új rézgomb csillaggal és vitorlával 730 koronába került.

Ezen egyházközség tartozik jelenleg a tiszántuli ev. ref. egyházkerület „Bihari“ egyházmegyéjéhez. Püspöke: Kiss Áron debreceni lelkész. Esperese: Sulyok István nagyvárad lelkész. Egyházmegyei gondnok: Ritook Zsigmond nagyvárad kir. táblai elnök. Egyházi tanácsbírák: Bíró János örvéndi, Csillag Lajos bojti, Szemes László szentjánosi, Nádudvari Lajos borsi, és Csák Máté nagyvárad lelkészek. Világi tanácsbírák: Kiss Elek nagyvárad ügyvéd, Hegyessy Márton nagyvárad ügyvéd, K. Nagy Sándor budapesti törv.-szeki bíró, Miskolczy Árpád megyei főszámvevő és Dr. Miskolczy Ferencz bihari alispán. Lelkészgyámpénztáros: Nádudvari Lajos borsi-i lelkész, Közig. pénztáros: Zsigmond Ferencz ártándi lelkész. Egyházmegyei főjegyző: Lévai Mihály nagykeréki-i, — aljegyző: Veres István körös-nagyrévi lelkészek. Egyh. megyei ügyész: Dr. Thury Kálmán. Világi főjegyző: Tatár Zoltán Berettyó szab. mérnök-igazgató. Aljegyző: Hegyessy Pál.

Közigazgatásilag — mint már említve volt, — tartozik a szalárdi járáshoz, jelenlegi főszolgabírája Csanády Jenő. szolgabírája: Ertsei Kálmán. Biharmegye jelenlegi főispánja: Beöthy László. Alispánja: Miskolczy Ferencz. E község tartozik a „Bihari” választókerületbe, országgyűlési követe Rigó Ferencz nyüvedi és nagykereki nagybirtokos 1848-as függetlenségi programmal.

Ez egyházközség lelkészei voltak:

1. Böszörményi József, 1795—1799. márc. 11-ig, neje: Kuliffai Mária volt.

2. Boros Mihály, 1799 márc. 28-tól 1803. áprilisig. Ez alatt a lelkész alatt csak a kereszteleési anyakönyv vezetett, de az is csak az 1799. évben, de már 1800—1803-ig nincs beírva a keresztelek száma sem.

3. Tarczali Gergely; 1803—1809. áprilisig.

4. Nagy István; 1809. áprilistól volt a predicator felesége Hécezi Anna. Alatta 1823-tól kezdetett az anyakönyv rendszeresebben vezetett, — szolgált 1834 júliusig. Megjegyzésre méltó, hogy az 1832. évben a Helytartótanácsnak egy parancsa közöltetik lelkészszel a Főtiszt. Superintendens rendeletéből Senior T. Tudós Zilahy József ur által „az ujszülött gyermekeknek tehénhímlővel való beoltása tárgyában.” Az 1835. évben az anyakönyvi rubrikák magyar szöveggel látatnak el s ettől fogva teljesen magyar nyelvű az egész anyakönyv.

(Folyt. köv.)

Paptamási, 1903. Jun. 1.

Major Gyula
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLEK.

— **Lapunk szerkesztése a nyári szünet alatt.** A nyári szünet alatt, — értvén július és augusztus hónapokat, lapunk felelős szerkesztője Debrecenben nem tartózkodván, helyette, mint már több év óta, úgy az idén is *Rózsa Sándor* felavatott s több éven át gyakorló lelkész jelenleg kollégiumi pénztárnok lesz lapunkért felelős. Midőn ezt tisztelt munkatársainknak s általában az érdeklődőknek tudomására hozzuk, egyszersmind kérünk, — a fent megnevezett 2 hó alatt minden, a lap szellemi részére tartozó küldeményt és megkeresést egyenesen a helyettes szerkesztő címére: (főiskolai pénztári hivatal) irányítani.

— **Kongruaügy.** Sem a rendes évi államsegély, sem a lelkészi fizetésekiegészítő félévi illetmény, sőt a káplán tartási általányrészlet sem érkezett még meg az egyházkerületi pénztárhoz. Méltóztassanak e sajnós körülményt tudomásul venni az érdekelt nt. lelkész urak és egyházak. A tudakozódások és a kongruanyugta beküldések egymást érik az egyházkerületi pénztári hivatalban. A tudakozódásokra a fentebbi értesítést válaszul adjuk de egyidejűleg ismételtén kérjük a nt. lelkész urakat, hogy míg a félévi kongruarészletről egyházanként e lapban nem közöljük a kívánt adatokat: addig ne méltóztassanak ide egyetlen egy nyugtát sem beküldeni, mert az utalványozó jegyzék beérkezte előtt a mennyiséget soha se lehet biztosan tudni, s a hibás tétel nyugta bélyege kárba fog menni. Debrecen, 1903. jul. 3. Egyházkerületi pénztári hivatal.

— **Jelentés és kérelem.** Miként e becses lap tisztelt olvasói előtt köztudomású dolog: „*A pozsonyi Vértörvényszék áldozatai 1674-ben*” I-ső füzetje megjelent 1889-ben; a II-ik füzet megjelent 1899-ben; a III-ik füzet most van sajtó alatt. Az első füzetben a

nagy vallásüldözés általános története van előadva; a második füzetben a részletes történet van feltárva, nevezetesen 728 megidézett lelkésztől és tanítótól elmondva, a mit csak felölök kinyomozhattam. Már az első füzetben említés van tve az új katolikusok hitformájáról, melyet a külföldi irodalom *Magyar átok mintának* nevez és ezen a néven ismer s a melynek szélesen kiterjedő irodalma van. A III-ik füzetben elővan adva ennek története. 1593-tól fogva 1902-ig, módódon keletkezett s melyik ország tartható szülőföldjének, kik tették le ezt a hitformát külföldön és hazánkban. A hitforma hitelessége kétféle módon igazoltatik, először *történetileg*, midőn névszerint elősoroltatnak azon hitöktől eltántorodott protestáns lelkészek és tanítók, a kik azt letették s szüleiket is megátkozták; másodsor *hittanilag* igazoltatik e hitforma, mely szerint a római kath. egyház tanításaiból, főként pedig a jezsuiták irataiból tételről tételre kimutattatik, és beigazoltatik, hogy az új katolikusok hitformájában vagy magyar átokmintában foglalt összes tanok a római pápai egyházi vallástételekkel, zsinatok határozataival, pápai bullákkal, római katolikus írók főként jezsuiták tanáival, tanításaival és a gyakorlati tökéletes összhangzásban állanak, és így a hitforma igaz eredetű és a jezsuiták által szerkesztetett. Végül közölve lesznek az előfizetők nevei, kérem azért a kik e könyvet megszerezni akarják, hogy *becses megrendeléseiket mielőbb tegyék meg alantírtnál*, az előfizetési pénzeket példányonként 1 koronát pedig méltóztassanak a kiadóhoz, Kókai Lajos urhoz küldeni Budapestre, IV. Károly-utca, Károlykaszarnya-épület, 20. sz. bolt. Szapárfalva, június 25. 1903. *Rácz Károly* ev. ref. lelképásztor.

— **Pályázati határidőváltozás.** Az érdekeltek figyelmét felhívjuk arra a körülményre, melynélfogva a biharnagybajomi káplán-tanítóságra vonatkozó pályázati hirdetésben újabban a határidő július 25-ről július 18-ra tétetett vissza.

— **Oroszország és az evangélium.** Nem igen van rá példa a keresztyén világon, hogy a vallás az állammal oly szoros viszonyban állana, mint a milyenben áll az orosz orthodoxismus az orosz állammal. Itt állam és egyház egymást fedő fogalmak s a ki az egyik ellen vét, eo ipso megsértette a másikat is s mert az állam feje t. i. a cár, feje egyszersmind az egyháznak is (caesaro papismus) a birodalom határainak terjedése és védelme csak részben meríti ki az államfő feladatát, a kinek gondjának kell lenni arra is, hogy az orthodoxismus minden heresis ellen védve legyen. Ez aztán annak a magyarázata, hogy az evangéliumi hit Oroszországban csak nagyon nehezen tud gyökeret verni. Most azonban, úgy látszik, ott is változnak a viszonyok. A krimi és ukrajnai tartományokban, — bevándorolt lutheránus gyarmatosok befolyásával — keletkezett „stundismus” volt a kovász, mely a roppant pigra masszát mozgásba hozta. A nyers hatalom ugyan erőszakkal lépett közbe itt is, de hasztalan, mert az evangéliumi mozgalmak Oroszországban hova-tovább mind jobban terjednek s mint onnan írják, ma már az orosz-nép valóságos lelki éhségben szenved; lelki kenyér után sovárog! Nagy baj, hogy kevés az ígérhető, a kik az evangéliumi kenyeret osztogatnák. „Ha vannak — írja meghatólag egy atyafi, — ha vannak köztetek, kik segítségére sietnek a testi éhezőknek, miért nem jönnek segítségére az éhező lelkeknek!? Hittérítőket küldözgettek Afrikába, Khinába és Ausztráliába, de a 130 millió szegény oroszra a német keleti misszió kívül még eddig senki sem gondolt. Szinte

példabeszéddé vált, hogy nagyon nehéz Oroszországban evangélizálni. . . . Hát igen; tényleg nem könnyű; de az is bizonyos, hogy a leggonoszabb időkön már tulvagyunk. Elérkezett az idő, mikor az evangélium hódító útján reménnyel indulhat el!

— **Értesítés.** A tiszai ág. hitv. evang. egyházkerület eperjesi collegiumának jogakadémiáján 1903/1904. tanévre a beiratások f. évi szeptember 1-től 12-ig eszközöndők; az előadások pedig szeptember 16-án veszik kezdetüket. Utólagos felvételnek szept. 13—15. napjain dékáni-, azután pedig tanári-kari engedéllyel lehet helye. Azok az egyéves önkétesek, a kik tényleges katonai szolgálatukat f. évi szeptember hó végén fejezik be, október 1—8. napjain iratkozhatnak be. A vizsgálatok határideje szeptember 1-től 15-ig terjed. Jegyzet. A jogakadémiai hallgatók általában részesülhetnek a collegium kebelében fennálló tápintézet kedvezményeiben (az erre nézve megállapított díjak a következők: ebéd és vacsoraért az I. félévben — szept. 1. — dec. végéig — 50 k. a II. félévben — jan. 1. — június végéig — 74 k. csak ebédért az I. félévben 32 k. a II. félévben 46 k.) Az erre érdemesek igényt tarthatnak a collegium által évenként kiosztani szokott ösztöndíjakra; valamint a szegénysorsuak tandíjmentességre, tápintézet-díj elengedésre s a jelentékeny alaptőkével rendelkező „Jogász segély-egylet” támogatására számíthatnak. A jogakadémiai ifjusági-, valamint a collegiumi nagy könyvtár a hallgatók rendelkezésére fog állani. Mindennemű felvilágosításokkal szivesen szolgál Eperjesen, 1903. május havában. A jogakadémia igazgatósága. Tájékoztató. A tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület eperjesi ősi collegiumának jogakadémiáján. — a hazai ág. hitv. ev. vallásfelekezeti. — ez egyetlen ilyenmű tanintézetén, — az 1902—1903. tanév alatt a következő tanárok működtek: dr. Horváth Ödön kir. tancsós, dékán, dr. Flórian Károly, dr. Horovitz Simon, dr. Mikler Károly, dr. Raffai Ferencz, dr. Sarudy Vilmos (†), dr. Szlavik Mátyás (rendes tanárok); dr. Breyer Adolf, dr. Horovitz Laure, dr. Körtvélyessy Dezső, dr. Máriássy Béla, dr. Sztéhlo János (magántanárok). Az első félévben 19 tantárgy 89 hetiórán; a II-ik félévben pedig 26 tantárgy 85 hetiórán adott elő. A tanév alatt a jogakadémián összesen 240 hallgató volt beírva, úgy, hogy a hallgatók létszáma tekintetében ez a tanintézet a hazai tiz jogakadémia között a legelső közé emelkedett. A hallgatók között volt: I-ső éves 81; II-od éves 71; III-ad éves 39; IV-ed éves 44; tanfolyam hallgatása nélkül miniszteri engedéllyel vizsgázó 5. Vallás szerint volt: ág. hitv. ev. 74; róm kath. 70; izr. 50; ev. ref. 22; gör.-kath. 13; gör.-kel. 11. Születési hely tekintetében volt: Sáros vármegyei 59, Gömör vm. 16, Szepes vm. 14, Liptó és Zemplén vm. 12—12, Torontál vm. 10, Abauj-Torna és Hont vm. 8—8, J.-N.-K.-Szolnok vm. 7, Bács-Bodrog, Nógrád, Pest-P. S.-Kkun és Szabolcs vm. 6—6, Borsod, Brassó és Ung vármegye 5—5, Bars, Bekés, Bereg és Szatmár vármegye 4—4, Árva Kis-Küküllő és Trencsén vm. 3—3, Hajdu, Hunyad, Máramaros, Pozsony, Szilágy, Temes, Tolna, Vas és Zólyom vm. 2—2, Arad, Bihar, Csanád, Fehér, Heves, Komárom, Krassó-Szörény, Nyitra, Sopron, Szeben és Zala vm. 1—1, Gácsországi 1. A folyó tanév májusának végéig tartatott a jogakadémián 100 I. alapvizsgálat, 110 II. alapvizsgálat, 9 államtudományi államvizsgálat és 19 jogtudományi államvizsgálat. A vizsgálatokon kitüntetéssel nyertek képesítést: Erős József és Tapavicza Simon az I. alapvizsgálaton, Legeza József, Tóth István

és Zlocha József a II. alapvizsgálaton, valamint Behyna Dezső a jogt. államvizsgálaton. A tanév alatt 21 joghallgató nyert végbizonyítványt. Több joghallgató részesült ösztöndíjban, a segélyegylet támogatásában, tandíj- és tápintézet-díj elengedésben stb. (Ezen a címen a joghallgatók által élvezett kedvezmények összege a múlt 1901—1902-ik tanév alatt 7801 k.). Az akadémiai ifjuság egyesületei: a jogász-testület, segélyegylet, turista-egylet és vivó egylet, élénk működést fejtettek ki. Mindezekről részletesebb adatok a collegium „Értesítő”-jében olvashatók, melyet az ág. hitv. ev. ker. collegium igazgatósága Eperjesen 1 darab 10 fill.-es levélbélyeg beküldése ellenében bárkinek készséggel megküld. A városban egészséges és nem drága lakások elegendő számmal állanak rendelkezésre s az ifjuság ellátása jutányos és megfelelő.

Szerkesztői üzenet.

V. M. Földes. Hogy is tette magyarra az egykori földesi patikás (Zl-ky) a de mortuis-féle mondást? „A halottakról jót vagy — rosszat”. Mi ugy tartjuk, hogy semmit. A laptulajdonos szerkesztőt elveszítettem a látóhatárról. Mig ő felül nem vizsgálja a levelet: addig a fiókban hevertetem. Vigyázzok én reá, hogy nem vész el. Addig türelem.

Tartalomjegyzék: A cél felé. F. Varga Lajos. — Az egyházi adózásról. Kovács Sándor. — Irodalom. — Külföld: President Roosevelt és a misszió. Harsányi István. — Nekrológ: Kovács Lajos P. S. — Adatok a paptamási-i ev. ref. egyház történetéhez. Major Gyula. — Különfélek.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Pályázat,

A biharnagybajomi ev. ref. egyház káplántanítói állomására.

Javadalom: Három szobából álló szép lakás; 230 korona készpénz; 29^m/_m 67 kgr. buza, 9^m/_m 70 kgr. árpa, évnegyedenként pontosan előre fizetve; 12 hold és 836 □ öl szántóföld, (1100 □ ölével számítva), melynek évi hasznóbére 400—420 kor. Ezekon kívül egyházi jegyzőségért s az ezzel járó teendőkhöz (egyházi adó kivetése, adókönyv nyilvántartása, gondnoki számadások készítése stb.) 160 korona. Összes jövedelem, lakáson kívül, 1300 koronára tehető.

Kötelesség: a II. és III. osztályu leányiskola tanterv szerinti vezetése; akadályoztatás esetén lelkes helyettesítése.

Hittanszakot most végzett ifjak is pályázhatnak. Megválasztott káplántanító egy évi sikeres működés után állandósíttatik. Felszerelt kérvények f. évi július 18-ig alulirothoz küld.

dendők. Az állomás szeptember 1-én foglalandó el.

Biharnagybajom, 1903. június 24.

Kosma Zsigmond
ev. ref. lelkész.

2-3

lel, esetleg szolgálati bizonyítvánnyal fölszerelve július hó 19. napjáig alulírott-hoz adandók be.

Hajduböszörmény, 1903. június 29-én.

Szolnoky Gersson,
ev. ref. lelkész, iskolaszéki elnök.

2-2.

Pályázat.

A hajduböszörményi ev. ref. egyház pályázatot hirdet hat tanítónői állásra.

Mindenik állás javadalma:

1. Kézpénz 800 korona, évnegyedenként egyházi pénztárból előre fizetve.
2. Lakbér 240 korona, évnegyedenként egyházi pénztárból előre fizetve.
3. Korpótlék.

Mindenik elválasztott tanítónőnek kötelessége az iskolaszék által kijelölt osztály, vagy osztályok tanítása a tantervszerint s a kézimunka tanítása. Állandósítások felől az évfárá vizsga után határoz az egyháztanács. Költözködési és utiköltségre nem számíthatnak. Állomását mindenik tanítónő augusztus hó 25-én tartozik elfoglalni

Pályázati kérvények oklevéllel, keresztlevél-

Pályázat

az öcsödi ev. ref. káplán-tanítói állomásra.

Évi fizetés: három szobás jó lakás, 1400 korona kézpénz és az egyházi jegyzőségért 140 korona.

Kötelesség: a IV. V. VI. leányosztályok tanítása, vasárnap délután istentisztelet tartása, lelkész akadályoztatása esetén helyettesítése és az egyházi jegyzői teendők végzése.

Pályázhatnak végzett, vagy negyedéves theológusok is; ezeknek, valamint tanítói oklevéllel nem bíró káplánoknak alkalmazása ideiglenes leend.

Kérvények folyó évi július 31-ig alulírott-hoz beadandók. Az állomás szeptember 1-én foglalandó el.

Öcsöd, 1903. jun. 30.

Oláh Antal,
ev. ref. lelkész.

A nyári idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiú és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.